

**Відгук
офіційного опонента
кандидата педагогічних наук Кічули Марії Ярославівни
на дисертацію Талалай Юлії Олегівни
«Модернізація навчання іноземних мов у старших школах країн
Центральної Європи в умовах мультилінгвізму»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки**

Знання іноземних мов у сучасному глобалізованому світі є важливою та необхідною умовою взаємного співіснування та спілкування. Найвищі Європейські інститути такі як: Рада Європи та Європейська Комісія, ще наприкінці минулого століття, визнали та підтримали потребу вивчення іноземних мов. В Україні у цій сфері зроблено багато позитивного, але залишилося і чимало не вирішених проблем. А тому постає гостра потреба педагогічних досліджень у галузі навчання іноземних мов у старших школах інших країн задля вивчення можливості і доцільності їх застосування в умовах розвитку вітчизняної освітньої системи. Дослідження Юлії Олегівни Талалай присвячене розробці важливої, складної, багатоаспектної проблеми, окремі моменти якої часом дуже суперечливо відтворюються й оцінюються в педагогічній науці.

Авторка достатньо переконливо довела доцільність вибору об'єкту і предмету дослідження, здійснила спробу створити панорамну, комплексну картину народження і перших кроків модернізації навчання іноземних мов в країнах Центральної Європи.

Ю. О. Талалай продемонструвала ґрунтовну обізнаність зі станом наукового опанування проблемою, її окремими аспектами, предметно і коректно висвітлила історичні аспекти дослідження. Адже, сконцентрувавши увагу на вузлових проблемах і головних напрямках, авторка зуміла створити в цілому дуже широку, насичену аналізом, оцінками найважливіших методів і засобів модернізації навчання іноземних мов в навчальних закладах євроспільноти, яка дає достатньо повну уяву про об'єкт і предмет, які вивчаються.

Мета дисертації полягає у аналізі теорії та практики навчання іноземних мов у старших школах країн Центральної Європи в умовах мультилінгвізму, а також окресленні перспектив реалізації цього зарубіжного досвіду, ідей та положень у сучасних умовах функціонування вітчизняної системи освіти.

Для того, щоб якнайповніше розкрити мету роботи авторка зосереджує увагу на головних питаннях обраної тематики, а саме: проаналізувала ступінь опрацьованості теми дисертаційної роботи в зарубіжному та українському науково-педагогічному дискурсі та обґрунтувати базові поняття дослідження: «багатомовність», «мультилінгвізм», «індивідуальна багатомовність» та ін.; схарактеризувала освітню мовну політику в країнах Центральної Європи; визначила пріоритетні напрями, основні тенденції й організаційні засади іншомовної освіти учнів старших класів країн Центральної Європи в умовах мультилінгвізму; розкрила лінгводидактичні принципи, форми, методи та підходи до навчання іноземних мов у старших школах країн Центральної Європи; актуалізувала використання досвіду навчання іноземних мов у старших школах країн Центральної Європи у сучасних умовах реформування української школи.

Для вирішення зазначених завдань дослідження Ю. О. Талалай використала низку наявних історико-педагогічних джерел, проаналізувала значну кількість узагальнюючих праць, наукових статей передусім іноземних авторів – усього опрацьовано 239 зарубіжних джерел. Їх ґрунтовний аналіз дозволяє говорити про високу достовірність отриманих результатів дослідження та зроблених на основі цього висновків і пропозицій.

Науковий інтерес становить практичне значення дослідження, яке полягає в доведенні його теоретичних положень і висновків до конкретних методичних рекомендацій, що, зокрема, знайшло відображення у процесі підготовки вчителів іноземних мов через читання лекційних курсів та

семінарських занять з таких дисциплін, як «Шкільний курс іноземної мови та методика її викладання», «Практична граматики англійської мови», «Практичний курс другої іноземної мови». Матеріали дослідження можуть бути використані у роботі вчителів іноземних мов у середніх школах України, а також слугувати джерелом для отримання методичних знань й педагогічного досвіду для майбутніх вчителів.

Структура дисертації побудована за логікою наукового дослідження і повною мірою відображає ключові аспекти обраної теми. Дисертація складається зі вступу, який відповідає чинним вимогам, трьох розділів із висновками до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел і додатків, які суттєво доповнюють вірогідність одержаних результатів пошуку.

Дисертантка уточнила сутність базових понять, висвітлила стан досліджуваної проблеми у літературі; систематизувала та класифікувала джерельну базу дослідження. Історіографічний огляд дисертації містить загальну характеристику досліджуваної проблеми, аналіз наукових праць, періодики, оцінку головних аспектів модернізації навчання іноземних мов у центральноєвропейських школах.

Дотримання принципу історизму дало можливість відтворити закономірності послідовних дій, які відбувалися у процесі становлення та розвитку методик навчання іноземної мови, передумовою яких стали комунікативний та функціональний підходи. Це допомогло Раді Європи сформувати ефективну освітню мовну політику у різних сферах діяльності. Зокрема в середніх школах комунікативний підхід до навчання іноземної мови зумовив зміни в освітніх навчальних програмах, засадничою метою яких було сформувати комунікативні компетенції учнів.

Здійснений аналіз системи педагогічної підготовки вчителів старших шкіл у країнах-членах ЄС дав підставу стверджувати, що у цій системі відсутні єдині, уніфіковані освітні програми підготовки вчителів. Тривалість підготовки вчителів у країнах-членах ЄС є також різною. Ці

відмінності можна пояснити тим, що національні системи освіти вчителів є відображенням конкретних соціальних, економічних, культурних потреб населення тієї чи тієї країни-члена ЄС.

Дисертантка слушно відзначила, що мовні відмінності в Європі протягом багатьох століть робили актуальною тему міжкультурної комунікації. Авторка установила, що розвиток міжнародної комунікації і необхідність збереження культурного спадку країн Європи стали чинниками, які сформулювали вимогу нової мовної політики – здатність людини спілкуватися кількома європейськими мовами. Із середини 50-х рр. XX ст. вивчення мов стало пріоритетним напрямом європейського співробітництва. Ю. О. Талалай вдалося встановити, що у школах усіх центральноєвропейських країн обов'язково вивчають щонайменше одну іноземну мову. У деяких країнах її вивчають у початкових школах. Крім того, іноземна мова може вивчатися додатково, за вибором учня. Серед основних мов, які пропонуються учням для вивчення, здебільшого – англійська, іспанська, німецька, французька, російська. Обов'язковість мови визначається самими учнями, зокрема більшість учнів країн Центральної Європи як першу іноземну мову вибирають англійську. На другому місці німецька, тільки невеликий відсоток вибирають решту мов.

Дослідниця уточнила, що учням старших шкіл пропонуються на вибір через шкільну програму такі мови: у Чеській Республіці – англійська, німецька, французька, іспанська, російська. У Республіці Польща учні мають право вибору іноземної мови з трьох: англійської, німецької, французької. В Австрійській Республіці до обов'язкових можуть належати англійська, французька, італійська, хорватська, словенська, угорська або чеська мови. У Словацькій Республіці – англійська, німецька, французька, іспанська, російська. Вивчення основної іноземної мови в Угорщині починається у початковій школі, проте тут існує диференційований підхід щодо початку навчання іноземної мови – від першого року до третього року, залежно від типу і статусу школи. Учні мають можливість вибрати

такі іноземні мови, як англійська мова, німецька мова, французька мова, іспанська мова. У середній школі (гімназії) учні можуть вибирати другу іноземну мову.

Ю. О. Талалай з'ясувала, що важливе значення при навчанні іноземної мови у старших класах шкіл країн Центральної Європи мають такі критерії:

- вік учнів, клас, школа (початкова, середня, старша), у якій вивчення іноземної мови розпочинається вперше як предмет шкільної програми;
- вибір іноземної мови, яка у програмі навчання має статус обов'язкового предмету;
- кількість годин, що виділяється на предмет «Іноземна мова» у навчальній програмі.

Отже, важливою тенденцією, яку слід враховувати при аналізі системи шкільної іншомовної освіти у центральноєвропейських країнах, є збільшення диспропорцій між іноземними мовами у статусі першої або другої при виборі конкретної іноземної мови як обов'язкової для вивчення (особливо у колишніх соціалістичних країнах: Республіці Польща, Угорщині, Чеській Республіці, Словацькій Республіці). Зокрема це стосується англійської мови, яка домінує у навчальних програмах вищезазначених країн, адже більшість учнів саме її вибирають як обов'язкову.

Треба відзначити, що авторка доволі кваліфіковано прослідкувала й проаналізувала методичні аспекти навчання іноземних мов у старшій школі країн Центральної Європи, визначивши перспективи використання зарубіжного досвіду в галузі реформування вітчизняної шкільної іншомовної освіти. Так аналізується зміст навчання іноземної мови в старшій школі Австрійської Республіки. Дисертантка встановила, що модернізація процесу навчання іноземної мови передбачає внесення змін до цілей навчання іноземних мов, які полягають в оволодінні певним рівнем мовної компетенції: на рівні A2 і частково B1 для першої іноземної мови; рівень A1 (розмовний рівень) і A2 (розмовний

рівень/аудіювання/читання/письмо) для другої іноземної мови після 2-го року навчання. Ю. О. Талалай довела, що переорієнтація мовної політики в школах Австрійської Республіки зумовила необхідність появи нових методик і підходів до навчання іноземних мов у багатомовному середовищі, зокрема: *комунікативного підходу* до навчання іноземної мови, а також *принципу усної основи навчання, функціонального і міжкультурного підходів* до навчання іноземної мови, враховуючи вплив третьої іноземної мови.

Дослідниця визначила особливості модернізації процесу навчання іноземної мови в старшій школі Республіки Польща, до яких належить внесення змін до освітньої навчальної програми з першої іноземної мови (ІМ1), що полягають у зосередженні уваги вчителя на формуванні *компетентностей* та *стратегії самоосвіти (самостійного навчання)*, а також *особистісно орієнтованому навчанні (learner-centeredness)*. Освітня навчальна програма з першої іноземної мови передбачає також *міждисциплінарний підхід* до вивчення іноземної мови.

Ю. О. Талалай охарактеризувала мовну політику Чеської Республіки, Угорської та Словацької Республік, вказуючи на можливості окреслення перспективних напрямів удосконалення теорії і практики іншомовної освіти в Україні, серед яких: а) урізноманітнення спектру іноземних мов для вивчення у старшій загальноосвітній школі; б) забезпечення раціонального співвідношення навчального часу для оволодіння різними іноземними мовами у старших класах; в) оновлення концептуальних та дидактико-методичних засад навчання іноземних мов у старшій школі відповідно до положень полілінгводидактики; г) розробка інтегрованих навчальних програм і підручників з іноземної мови (насамперед для оволодіння споріднених мов).

Оцінюючи загалом позитивно опоновану дисертацію, вважаємо за необхідне, поряд із вищеназваними здобутками, звернути також увагу автора на деякі побажання та зауваження:

1. На нашу думку, робота значно виграла б, якби у першому розділі було подано аналітично-порівняльну таблицю структурних елементів базових категорій та понять вітчизняних і зарубіжних вчених, встановлено чіткі межі, або ж навпаки, ототожнено терміни.
2. Основна увага в роботі зосереджена на теоретичних засадах модернізації іншомовного навчання у навчальних закладах Центральної Європи, доцільним вбачаємо розгляд переваг і недоліків практичних аспектів, спрямованих на покращення ефективності освітньої діяльності.
3. Хотіли б звернути увагу дисертантки на підсилення актуальності дослідження та необхідність обґрунтування вибору власне країн Центральної Європи як дослідницького об'єкту у вступі. Важливим є й пояснення чому Німеччина не увійшла до низки досліджуваних країн, адже відомо, що вона є однією із держав, що відіграють провідну роль у міжнародному освітньому просторі.
4. Доцільним також було приділити більшу увагу порівнянню навчальних планів країн Центральної Європи, що дало б змогу виокремити пріоритетні європейські школи з найбільшою кількістю годин відведених на вивчення іноземних мов.

Висловлені зауваження та пропозиції носять здебільшого рекомендаційний характер і не знижують загальної позитивної оцінки рецензованого дисертаційного дослідження та одержаних цінних для педагогіки результатів.

Правомірно зробити загальний висновок про те, що дисертаційна робота Юлії Олегівни Талалай «Модернізація навчання іноземних мов у старших школах країн Центральної Європи в умовах мультилінгвізму», подана на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук є самостійним, новаторським дослідженням, відповідає п.п. 9, 10, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету

Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567 (зі змінами від 19.08.2015 року, постанова Кабінету Міністрів України № 656), вимогам спеціальності 13.00.01, автор – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата наук.

Офіційний опонент :

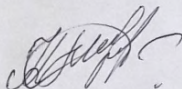
кандидат педагогічних наук, викладач

кафедри іноземних мов ДВНЗ

«Тернопільський державний

медичний університет імені

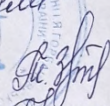
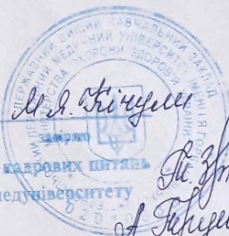
І.Я. Горбачевського МОЗ України»

М. Я. Кічула

Особистий підпис

1. Заступник ректора з кадрових питань
Тернопільського медичного університету

А. Г. Гринченкова